

Munich Personal RePEc Archive

Public Choice Theory: An Assessment

Mirjalili, Seyed hossein

Institute for Humanities and Cultural Studies

4 January 2021

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/126070/>

MPRA Paper No. 126070, posted 07 Sep 2025 17:13 UTC

بررسی و ارزیابی نظریه انتخاب عمومی

سیدحسین میرجلیلی^۱

۱. مقدمه

انتخاب عمومی^۲ بنا به تعریف، بررسی اقتصادی تصمیم‌گیری غیربازاری یا کاربرد اقتصاد در علوم سیاسی است. موضوع انتخاب عمومی همان موضوع علوم سیاسی یعنی نظریه دولت، قواعد رأی‌گیری، رفتار رأی‌دهندگان، سیاست‌های حزب و بوروکراسی است. با این حال روش‌شناسی انتخاب عمومی، همان روش‌شناسی علم اقتصاد است. فرض رفتاری اساسی نظریه انتخاب عمومی، همانند اقتصاد این است که انسان، موجودی خودخواه، عقلانی و حداکثرساز مطلوبیت است (موئلر، ۱۳۹۵: ۹).

افراد با انتخاب‌های خصوصی در بازار مواجه هستند. همچنین با انتخاب‌هایی در حوزه عمومی مواجه‌اند. از دیدگاه نظریه پردازان انتخاب عمومی، رأی‌دادن در انتخابات، برای عموم مردم و رأی‌دادن در مجلس و تصمیم‌گیری برای مقامات دولتی، شیوه‌ای است که ترجیحات آشکار می‌شود. اما هر دو تحت تأثیر منافع شخصی قرار دارد (باتلر، ۱۳۹۱: ۴۳). انتخاب عمومی مدرن در دهه ۱۹۵۰ ظاهر شد و در سال ۱۹۸۶ وقتی جیمز بوکانان^۳ یکی از دو نظریه‌پرداز مهم این نظریه (به همراه گوردون

۱. دانشیار اقتصاد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

2. Public choice

3. James Buchanan

تولاکی^۱، جایزه نوبل در علم اقتصاد را گرفت، توجه گسترده‌ای را به خود جلب کرد.^۲ بوکانان «مرکز مطالعه انتخاب عمومی»^۳ را در دانشگاه جرج میسون^۴ در آمریکا بنیاد نهاد که مکانی برای تحقیق در مورد انتخاب عمومی به حساب می‌آید. سایر مراکز تحقیق در مورد انتخاب عمومی شامل: دانشگاه ایالتی فلوریدا، دانشگاه واشنگتن (سنت لوئیس)، دانشگاه ایالتی مونتانا، مؤسسه فناوری کالیفرنیا و دانشگاه روچستر است.^۵

بسیاری از اقتصاددانان بر این باورند که راه مهار «شکست‌های بازار»^۶، دخالت دولت در اقتصاد است، اما اقتصاددانان انتخاب عمومی می‌گویند که «شکست‌های دولت»^۷ نیز وجود دارد. یعنی دلایلی وجود

1. Gordon Tullock

۲. انتخاب عمومی که یک مکتب نئوکلاسیک آمریکایی است، دارای چهار نحله فکری در ویرجینیا، روچستر، شیکاگو و ایندیانا آمریکا است. نحله ویرجینیا معروف‌ترین است و شامل بیشتر نویسندگانی می‌شود که مایل به اعمال محدودیت‌های قانون اساسی بر قاعده اکثریت هستند، به خصوص بر قدرت وضع مالیات. نحله روچستر، به رهبری ویلیام رایکر، با استفاده از نظریه انتخاب عمومی و نظریه بازی رفتارهای سیاسی را تحلیل می‌کند و همچنین از استدلال‌های ریاضی در مطالعات رأی‌گیری، مبادله رأی در مجلس، گروه‌های ذی‌نفع و بوروکراسی استفاده می‌کند. نحله شیکاگو فروض مشترکی با دیدگاه‌های حقوق و اقتصاد شیکاگو دارد و با دیدگاه‌های نئوکلاسیک بر مفروضات قوی مطلوبیت و حداکثرسازی سود استوار است. نحله ایندیانا، به رهبری وینسنت و الینور اوستروم، مصالحه میان منافع فردی و اجتماع‌گرایی و میان اجبار و همکاری داوطلبانه در دولت را تحلیل می‌کند.

3. Center For Study Of Public Choice

4. George Mason University

۵. مجلاتی که در زمینه انتخاب عمومی، مقاله منتشر می‌کنند عبارت‌اند از: مجله انتخاب عمومی، مجله اقتصاد سیاسی قانون اساسی، مجله عقلانیت و جامعه، مجله سیاست نظری، و مجله اقتصاد و سیاست.

6. Market Failure

7. Government Failure

دارد که چرا مداخله دولت، اثر مطلوب و مورد نظر ایجاد نمی‌کند (شاو، ۲۰۰۲: ۱).

۲. زمینه پیدایش

انتخاب عمومی سه زمینه پیدایش داشت. الف) کار نظری در توابع رفاه اجتماعی، ب) توسعه نظریه‌های شکست بازار، ج) افزایش اندازه دولت (به دلیل کینزگرایی و سوسیالیسم).

انتخاب عمومی، از مکاتب لیبرال یا لیبرتارین^۱ اقتصاد است^۲ و در مقابل مکاتب مداخله‌گرا مانند مکاتب کینزی قرار دارد. ظهور انتخاب عمومی، بازتاب عدم رضایت از دیدگاه کینزی‌هاست، مبنی بر اینکه دولت می‌تواند به‌طور مؤثری شکست‌های بازار را تصحیح کند.

پیش از پیدایش نظریه انتخاب عمومی، دیدگاه اکثر اقتصاددانان این بود که اقدام دولت می‌تواند (و باید) در جهت اصلاح مشکلات حاصل از «شکست بازار» (مانند عرضه کالاهای عمومی) استفاده شود. اما محققان انتخاب عمومی با طرح تردیدهای جدی، آن را به چالش کشیدند و نشان دادند که وجود «شکست بازار» الزاماً به این معنا نیست که اقدام دولت بهتر از بازار است. زیرا شکست دولت نیز واقعیتهای مشهود است. مشکلاتی که مداخله دولت ایجاد می‌کند می‌تواند به مراتب زیان‌بارتر از مشکلاتی باشد که دولت قرار است به اصلاح آن‌ها بپردازد. (باتلر، ۱۳۹۱: ۴۱-۴۲).

در اواسط قرن بیستم دیدگاه سوسیالیستی غالب بود. اثرات تفکر سوسیالیستی این بود که دولت می‌تواند برای مسائل، راه‌حلهایی را عرضه کند. اقتصاد رفاه تلاش می‌کرد تا مواردی که شکست بازار تلقی

1. Libertarians

۲. این نوع دیدگاه‌ها در اروپا به لیبرال و در آمریکا به لیبرتارین شناخته می‌شود.

می‌شوند شناسایی کند. این تلاش‌ها منجر به ارائه نظریه شکست بازار گردید. فرض ضمنی اقتصاددانان رفاه این بود که اقدامات دولت در جهت اصلاح شکست‌های بازار کاملاً مؤثر خواهد بود.

در مقابل، انتخاب عمومی مجموعه‌ای از نظریه‌های ناظر بر شکست دولت است که در نقطه مقابل نظریه‌های شکست بازار قرار دارد که توسط اقتصاد رفاه مطرح شده بود. انتخاب عمومی موجب می‌شود تا افراد نگاه انتقادی نسبت به این دیدگاه که دولت می‌تواند شکست‌های بازار را حل کند پیدا کنند. انتخاب عمومی موجب می‌شود تا منتقدان در هر ساختار نهادی که قرار گرفتند، این فرض را بی‌چون‌وچرا قبول نکنند که اقدامات دولت در جهت اصلاح شکست‌های بازار همواره مؤثر خواهد بود (بوکانان، ۲۰۰۳: ۱۰).

نظریه‌های شکست بازار خاستگاه خود را در اقتصاد رفاه و نظریه دولت داشتند. ساموئلسون در مقاله سال ۱۹۵۴ خود با عنوان «نظریه خالص مخارج عمومی» نظریه‌های شکست بازار را توسعه داد، مقاله فرانسیس باتور در سال ۱۹۵۸ با عنوان «کالبدشکافی شکست بازار» نیز در این زمینه نقش داشت. بدین ترتیب منطق مهمی برای دخالت دولت ارائه داد. افزایش اهمیت دولت در اقتصاد، انگیزه دیگر برای پیدایش نظریه انتخاب عمومی ایجاد کرد (هیل، ۱۹۹۹: ۲).

۳. دوره حیات

آغاز انتخاب عمومی را می‌توان در اندیشه‌های دو ریاضی‌دان فرانسوی قرن هجدهم در باب مکانیسم رأی‌گیری و انتخابات پی‌گرفت (باتلر، ۱۳۹۱: ۲۶). بوکانان نیز نقش ویکسل در مطالعات پیشگام انتخاب

عمومی را تعیین کننده می داند^۱ (بوکانان، ۱۹۸۶)، اما ادبیات مدرن انتخاب عمومی با انتشار مقاله معروف دانکن بلک در سال ۱۹۴۸ پایه گذاری شد و وی را به بنیان گذار انتخاب عمومی در اقتصاد تبدیل کرد. براین اساس، نظریه (مکتب) مدرن انتخاب عمومی اکنون تقریباً هفتادساله است.

۴. بنیان گذار و نمایندگان

شوگارت (۲۰۰۸: ۱)، نظریه پردازان انتخاب عمومی را دانکن بلک^۲، کنث ارو^۳، جیمز بوکانان، گوردون تولاک، آنتونی داونز^۴، ویلیام نیسکانن^۵، منکور اولسن^۶ و ویلیام رایکر می داند. بلک را می توان پدر انتخاب عمومی مدرن نامید که ابزارهای اقتصادی را برای بررسی مسائل علم سیاست به کار برد.

دو ریاضی دان فرانسوی به نام های ژان چارلز دو بوردا (۱۷۸۱) و مارکی دو کندورسه (۱۷۸۵) پیشگام در ریاضیات انتخاب عمومی هستند. کندورسه اولین کسی بود که «مسئله دوری بودن»^۷ قاعده اکثریت ساده میان سه گزینه را کشف کرد. کندورسه «قضیه هیئت منصفه کندورسه»^۸ را

۱. بوکانان در سخنرانی نوبل خود می گوید که در سال ۱۹۸۴ تز دکترای ویکسل را در کتابخانه دانشگاه شیکاگو کشف کرده است. پیام اصلی ویکسل این است که اقتصاددانان نباید توصیه های سیاست گذاری خود را به نحوی عرضه کنند که گویی در خدمت یک مستبد خیرخواه هستند، بلکه باید به ساختاری که در آن این تصمیمات سیاسی اتخاذ می شود توجه کنند (بوکانان، ۱۹۸۶: ۲).

2. Duncan Black

3. Kenneth Arrow

4. Anthony Downs

5. William Niskanen

6. Mancur Olson

7. problem of cycling

8. Condorcet jury theorem

اثبات کرد. این قضیه براساس سه فرض است: ۱. جامعه با یک انتخاب دوتایی مواجه است و تنها یکی از دو انتخاب، انتخاب درست برای جامعه است. ۲. هر فرد در جامعه می‌خواهد انتخاب درست انجام دهد. ۳. احتمال اینکه یک شهروند برای انتخاب درست رأی دهد بیش از یک دوم است. قضیه بیان می‌کند که احتمال انتخاب درست جامعه وقتی از قاعده اکثریت ساده استفاده می‌کند، با افزایش تعداد رأی‌دهندگان افزایش می‌یابد و در حد نزدیک یک می‌شود. کندورسه تصمیم جمعی را همانند تعیین اینکه «آیا فرد مرتکب یک جرم خاص شده است یا نه؟» شرح داد. از این رو نام قضیه چنین شد.

بوردا منتقد استفاده از قانون اکثریت ساده برای جمع کردن ترجیحات بود و به جای آن قاعده‌ای که امروز به نام اوست پیشنهاد کرد. اگر n نتیجه احتمالی برای یک تصمیم جمعی وجود داشته باشد، هر رأی‌دهنده عدد یک را به انتخاب ترجیح داده شده خود و عدد دو به انتخاب دوم خود اختصاص می‌دهد و به همین ترتیب. سپس امتیازات اعطاشده همه رأی‌دهندگان جمع زده می‌شود و قاعده شمارش بوردا انتخاب می‌شود.^۱ بدین ترتیب از دوری بودن رأی‌دهی اجتناب می‌شود (موئلر، ۲۰۰۸: ۳۲-۳۴). بوکانان نقش ویکسل در مطالعات پیشگام انتخاب عمومی را تعیین‌کننده می‌داند. به استثنای دانکن بلک، تمام نظریه پردازان پیشگام انتخاب عمومی از آمریکای شمالی بودند و می‌توان گفت که خانه

۱. در پیشگامان انتخاب عمومی، سه نام دیگر شایسته ذکر است. ریاضی‌دانی به نام چارلز داجسون که امروز به عنوان لوئیس کارول شناخته می‌شود، یک سری جزوات برای تحلیل ویژگی‌های رویه رأی‌گیری را تقریباً یک قرن پس از کار بوردا و کندورسه منتشر کرد. همان را می‌توان در مورد مقاله پیش‌گام نات ویکسل (۱۸۹۶) در مورد مالیات عادلانه گفت که در پایان قرن نوزدهم نوشته شده است و در دفاع از قاعده اتفاق آرا برای جمع‌زدن ترجیحات فردی است.

انتخاب عمومی برای حیات اولیه آن ایالات متحده آمریکا است. جامعه انتخاب عمومی در آمریکا پایه‌گذاری شد، هرچند اکنون جامعه انتخاب عمومی ژاپن و جامعه انتخاب عمومی اروپا وجود دارد (موثر، ۲۰۰۸: ۴۱).
نظریه پردازان مدرن انتخاب عمومی عبارتاند از:

۱. دانکن بلک (۱۹۰۸-۱۹۹۱): دانکن بلک، بنیان‌گذار انتخاب عمومی مدرن، متولد ۱۹۰۸ در اسکاتلند است. بلک در دانشگاه گلاسکو تحصیل کرد. در سال ۱۹۲۹ کارشناسی ارشد ریاضیات و فیزیک و در سال ۱۹۳۲ کارشناسی ارشد اقتصاد و سیاست را دریافت کرد و در سال ۱۹۳۷، دکترای اقتصاد دریافت نمود. او همچنین طی سال‌های ۱۹۴۶-۱۹۵۲ در آن‌جا به‌عنوان مدرس ارشد اقتصاد اجتماعی خدمت کرد. طی سال‌های ۱۹۵۲-۱۹۶۲ استاد تمام اقتصاد و از سال ۱۹۶۸ به بعد استاد ممتاز بود. نخستین تحقیقات بلک در مالیه عمومی بود. بااین‌حال، کار او در دهه ۱۹۴۰ و اوایل دهه ۱۹۵۰ بود که باعث شد به‌عنوان بنیان‌گذار نظریه مدرن انتخاب عمومی شناخته شود.

کندورسه (۱۷۸۵) نشان داد که رأی اکثریت منجر به «پارادوکس دوری‌بودن اکثریت»^۱ می‌شود. بلک نشان داد که این «پارادوکس» در مسائل مهم سیاسی مانند رأی‌گیری صادق است. اثر بلک پایه و اساس تحقیقات بعدی در اقتصاد بود. تحقیقات ریاضی‌دانان فرانسوی پس از طرح آن توسط بلک، شناخته شد. دیدگاه بلک آن بود که رفتار سیاسی بر همان پایه‌های اقتصادی استوار است و رأی‌دهندگان جایگزین مصرف‌کنندگان می‌شوند. بسیاری از ایده‌های اساسی بلک در اثر سال ۱۹۵۸ وی «نظریه کمیته‌ها و انتخابات»، بیان شده است. بلک در آثار خود پارادوکس دوری‌بودن اکثریت، معیار کندورسه، معیار بوردا،

استراتژی‌های بهینه‌سازی در شرایط رأی‌گیری محدود، نتایج مربوط به دست‌کاری طرح‌های رأی‌گیری و قضیه هیئت منصفه کندورسه را تبیین کرد. بلک ایده‌های اصلی مانند رأی‌دهنده میانی با توجه به ترجیحات ترتیبی و مفهوم تعادل در رأی‌گیری را مطرح کرد. تقریباً تمام کارهای بلک مدل‌سازی پدیده‌های سیاسی برحسب ترجیحات مجموعه‌ای معین از افراد در ارتباط با مجموعه معینی از کنش‌ها بود که در برنامه ترجیح فرد ظاهر می‌شود (گروفنم، ۱۹۸۱: ۱-۲).

۲. جیمز بوکانان، از نظریه‌پردازان اصلی انتخاب عمومی است. بوکانان در رشته اقتصاد دانشگاه شیکاگو به‌عنوان «سوسیالیست لیبرترین» وارد شد. پس از گذشت شش هفته از برگزاری دوره فرانک نایت در نظریه قیمت، بوکانان به‌یاد می‌آورد که او به یک مشتاق بازار آزاد تبدیل شد. چرخش بزرگ بعدی بوکانان پس از خواندن رساله دکترای اقتصاددان سوئدی، نات ویکسل بود. پیام رساله ۱۸۹۶ ویکسل این بود که تنها مالیات‌ها و مخارج دولت که به اتفاق آرا تصویب شده باشد، قابل توجیه است. به این ترتیب ویکسل مدعی شد که مالیات‌هایی که برای پرداخت به برنامه‌ها استفاده می‌شود باید از کسانی که از این برنامه‌ها نفع می‌برند، گرفته شود.

بوکانان مطلب ویکسل را به زبان انگلیسی ترجمه کرد و شروع به تفکر بیشتر در راستای اندیشه‌های ویکسل کرد. یکی از محصولات تفکر او کتابی بود که به‌طور مشترک با تولاک با عنوان «حساب رضایت» تألیف کرد. در این کتاب نویسندگان نشان دادند که الزام اتفاق آرا عملی نیست و اصلاحات در نظر گرفته شده را «اتفاق آرای عملی»^۱ نامیدند.

کتاب حساب رضایت چهارچوب دو مرحله‌ای برای تحلیل تصمیمات جمعی و تفکیک سیاست‌های روزمره و عادی از سیاست‌های

معطوف به قانون اساسی عرضه می‌کند. در یک مرحله تصمیماتی است که در چهارچوب قواعد موجود یعنی قانون اتخاذ می‌شود. علاوه بر آن تصمیمات دیگری هستند که این قوانین را شکل می‌دهند. قوانین به خودی خود، محدودیت‌هایی را بر رفتارهایی که می‌تواند اتخاذ شود، اعمال می‌کنند.

کتاب حساب رضایت، همراه با کتاب «نظریه اقتصادی دموکراسی» آنتونی داونز، از متون اصلی انتخاب عمومی مدرن به شمار می‌روند. مهم‌ترین نقش کتاب حساب رضایت، معرفی قانون اساسی برای انتخاب جمعی است. بوکانان و تولاک، مجله دانشگاهی «انتخاب عمومی» را راه‌اندازی کردند. شاید مهم‌ترین نقش بوکانان در اقتصاد، تمایز او بین دو سطح از انتخاب عمومی است. سطح انتخاب قانون اساسی و سطح پس از قانون اساسی. سطح اول، تعیین قواعد بازی است و سطح دوم بازی کردن طبق قواعد است. بوکانان، اقتصاددانان را متقاعد کرد تا به سطح اول فکر کنند، به جای اینکه به عنوان بازیگران سیاسی در سطح دوم عمل کنند. برای گسترش این روش تفکر، بوکانان حتی مجله جدیدی به نام «اقتصاد قانون اساسی»^۱ را راه‌اندازی کرد. بوکانان همچنین معتقد است که به دلیل ذهنی بودن هزینه‌ها، بخش زیادی از اقتصاد رفاه مربوط به تحلیل هزینه - فایده اشتباه است. او این دیدگاه‌ها را به تفصیل در کتاب «هزینه و انتخاب» بیان کرد. بوکانان در سال ۱۹۸۶ جایزه نوبل اقتصاد را برای «توسعه پایه‌های قراردادی و قانون اساسی نظریه تصمیم‌گیری اقتصادی و سیاسی» دریافت کرد. بوکانان در تنسی آمریکا متولد شد و عمده تحصیلات خود را در دانشگاه‌های ایالت ویرجینیای آمریکا گذراند. در سال ۱۹۶۹ بوکانان نخستین مدیر «مرکز بررسی انتخاب عمومی» شد.

۳. گوردن تولاک، از نظریه پردازان اصلی انتخاب عمومی است. در میان نوشته‌های او در انتخاب عمومی، مطالعه بوروکراسی، رانت‌جویی، انقلاب‌های سیاسی، تحلیل دیکتاتوری و تحلیل انگیزه‌ها و نتایج در سیاست خارجی است. تولاک همچنین به مطالعه سازمان‌دهی بهینه تحقیق پرداخت و منتقد قوی قانون عرفی^۱ بود. تولاک یکی از ده اقتصاددان تاثیرگذار نیمه دوم قرن بیستم به شمار می‌آید.^۲

یکی از آثار اولیه تولاک در انتخاب عمومی، کتاب «حساب رضایت: مبانی منطقی دموکراسی قانون اساسی» بود که در سال ۱۹۶۲ به‌طور مشترک با بوکانان تألیف کرد. در این کتاب نویسندگان بر این باورند که در نظام سیاسی مردم به دنبال منافع خود هستند و سپس نتایج قواعد مختلف و ساختارهای سیاسی را در نظر می‌گیرند. یکی از بخش‌های کتاب حساب رضایت فصلی است که در آن نویسندگان با استفاده از یک مدل فرموله‌شده توسط تولاک بحث می‌کنند که برای توافق در مورد داشتن فردی در دولت که برای جمع تصمیم بگیرد قواعد تصمیم‌گیری خوب چه خواهد بود. اگر رضایت فرد مورد نیاز باشد و او این شخص نباشد، هزینه‌های بزرگی می‌تواند برای او ایجاد شود. برای اینکه دولت اقدام کند، رضایت افراد بیشتر احتمال صدمه دیدن افراد را کاهش می‌دهد. اما همچنان که تعداد مورد نیاز برای موافقت افزایش می‌یابد، هزینه‌های تصمیم‌گیری زیاد می‌شود. آن‌ها نشان می‌دهند که قاعده ترجیح‌داده‌شده فردی می‌تواند قاعده‌ای باشد که هزینه‌های تحمیل‌شده به وی و هزینه‌های تصمیم‌گیری در حداقل باشد. این قاعده مرجح از فردی به فرد دیگر متفاوت است؛ اما آن‌ها یادآوری می‌کنند که بسیار

1. common law

۲. بسیاری از اقتصاددانان بر این باورند که تولاک سزاوار اشتراک در جایزه نوبل بود که در سال ۱۹۸۶ به بوکانان داده شد، یا حتی مستحق جایزه نوبل به‌تنهایی بود.

غیرمحمتمل است که قاعده تصمیم بهینه، قاعده‌ای باشد که نیاز به اکثریت ساده دارد.^۱ در نظر آنان، به نظر نمی‌رسد ۵۱ درصد جمعیت رأی‌دهنده، خیلی مرجح‌تر از ۴۹ درصد باشد. کتاب «سیاست بوروکراسی» (۱۹۶۵) تولاک بر فرد بوروکرات متمرکز است که به پاداش و مجازاتی که با آن مواجه است، پاسخ می‌دهد.

تولاک نظریه انتخاب عمومی را در سیاست خارجی به کار برد. تجربه نه ساله وی در وزارت خارجه آمریکا در «رازهای باز سیاست خارجی آمریکا» بیان شده است. در نظر تولاک اگر ۹۰ درصد خدمات وزارت خارجه آمریکا کاهش یابد، بدون آسیب به روابط بین‌المللی، بودجه صرفه‌جویی می‌شود. تولاک انگیزه‌ها در نظام سیاسی را تحلیل کرد. تولاک درباره دیکتاتوری و انقلاب سیاسی نیز مطالعه کرد. در مورد انقلاب سیاسی تولاک می‌گوید که تصمیم هر فرد برای مشارکت در انقلاب اثر زیادی بر این احتمال ندارد که انقلاب موفق خواهد شد. بنابراین اقدامات هر فرد اثر زیادی بر منافع مورد انتظار از انقلاب ندارد. از سوی دیگر دولت می‌تواند هزینه‌ها را فردی کند با مجازات شدید کسانی که در انقلاب مشارکت دارند. از این رو هر کس در فکر مشارکت در انقلاب است، هزینه‌های شدید فردی را با منافع اندک مقایسه می‌کند که سهم تناسبی از کل منافع دارد. تولاک می‌گوید برای اینکه افراد مشارکت کنند آن‌ها باید انتظار منافع بزرگ داشته باشند که به مشارکت آن‌ها گره خورده است، مانند شغل در دولت جدید.

۱. نکته اصلی کتاب حساب رضایت (۱۹۶۲) این است که باید در مرحله‌ای بر تصمیم‌گیری‌های جمعی محدودیت قرار داد. بدین منظور میان سیاست عادی و روزمره با سیاست قانون اساسی تفکیک قائل شد. سیاست عادی همان تصمیم‌گیری‌هایی است که به‌طور روزمره براساس رأی اکثریت در مجلس صورت می‌گیرد، اما سیاست قانون‌گذاری، قواعد تصمیم‌گیری در قانون اساسی است که سیاست عادی مجلس براساس آن عمل می‌کند. (بوکانان، ۲۰۰۳: ۵).

تولاک به تحلیل دیکتاتوری پرداخت. در تحلیل دیکتاتوری تولاک اظهار داشت که در اکثر جوامع و در اکثر اوقات دولت‌ها به‌طور دموکراتیک انتخاب نمی‌شوند، بلکه دیکتاتور هستند. تولاک در فصلی با عنوان «کودتاها و پیشگیری از آنها» اظهار داشت که یکی از چالش‌های اصلی مستبد، باقی‌ماندن در قدرت است. دیکتاتور به‌طور مداوم تحت شمشیر داموکلس زندگی می‌کند و همچنین به‌طور مداوم نگران ضخامت طناب است. از نظر تولاک یک دیکتاتور نیاز دارد که هموطنان، باور داشته باشند که او نه‌تنها خوب است یا توسط خدا تعیین شده است، بلکه کسانی که سعی دارند او را سرنگون کنند، شکست خواهند خورد. در میان اقتصاددانان مدرن، تولاک اولین کسی بود که مفهوم «رانت‌جویی» را کشف کرد، گرچه او این را بدین نام نگفت. قبل از کار او، اندازه‌گیری معمول «زیان از دست‌رفته» ناشی از انحصار، بخشی از زیان مازاد مصرف‌کننده بود که مازاد تولیدکننده را برای انحصارگر افزایش ندهد.^۱ مازاد تولیدکننده نیز که «رانت اقتصادی» نامیده می‌شود، مقداری است که تولیدکنندگان به‌دست می‌آورند منهای حداقل مقداری که آن‌ها خواهان تولید آن هستند. هاربرگر تخمین زده بود که برای اقتصاد ایالات متحده در دهه ۱۹۵۰، این زیان پایین است و معادل ۰٫۱ درصد از تولید ناخالص ملی است. در مقاله «هزینه رفاهی تعرفه‌ها، انحصارها و سرقت‌ها»، تولاک استدلال کرد که روش وی زیان ناشی از انحصار را کمتر برآورد کرده است، به‌دلیل در نظر نگرفتن سرمایه‌گذاری انحصارگران و دیگران که به‌دنبال انحصارگر شدن هستند. این سرمایه‌گذاری‌ها در انحصار به زیان اقتصاد است. تولاک همچنین مطرح کرد که کسانی که به‌دنبال تعرفه هستند، در دریافت این تعرفه‌ها،

۱. مازاد مصرف‌کننده حداکثر میزانی است که مصرف‌کنندگان مایل به پرداخت هستند، منهای مبلغی که عملاً می‌پردازند.

سرمایه‌گذاری می‌کنند و بنابراین اندازه‌گیری استاندارد زیان ناشی از تعرفه‌ها زیان را کمتر برآورد می‌کند. تحلیل او، همانند مثال تعرفه، بیشتر در شرکت‌هایی که به دنبال امتیازهای خاص از دولت هستند به کار می‌رود تا تلاش‌های بخش خصوصی برای انحصاری کردن از طریق بازار آزاد، زیرا تلاش‌های بخش خصوصی اغلب منجر به افزایش رقابت می‌شود.

یکی از مهم‌ترین بصیرت‌های تولاک در انتخاب عمومی، در مقاله «دام منافع گذرا» (۱۹۷۵) است. وی خاطرنشان کرد که با وجودی که رانت‌جویی اغلب منجر به منافع بزرگ برای رانت‌جویان می‌شود، منافع آن در قیمت دارایی سرمایه‌گذاری می‌شود که به این معنی است که خریداران دارایی‌ها بازدهی نرمال در دارایی به دست می‌آورند. بنابراین برای مثال، اگر دولت نیازمند استفاده از اتانول در بنزین باشد، صاحبان زمین‌های ذرت متوجه می‌شوند که زمین آن‌ها به دلیل الزام قانونی، ارزش بیشتری دارد.^۱ در زمانی که مقررات وضع می‌شود، مالک «منافع گذرا» کسب می‌کند. این بدان معناست که اگر مقررات بخواهد برداشته شود، مالک جدید دچار زیان سرمایه می‌شود و می‌جنگد تا مقررات را حفظ کند و می‌گوید که او برای کسب آن مبالغه پرداخته است. به همین جهت تولاک مطرح کرد که ما باید از افتادن در این دام‌ها اجتناب کنیم، زیرا خارج شدن از این دام‌ها سخت است.

پس از گذراندن شش ماه با فیلسوف کارل پاپر در مرکز مطالعات پیشرفته در پالوآلتو، حدود یک دهه بعد، تولاک «سازمان تحقیق»^۲ را منتشر کرد. در آن، او تحلیل کرد که چرا کشف علمی در علوم پایه و اقتصاد، بدون هیچ برنامه‌ریز مرکزی، به خوبی کار می‌کند. تولاک استدلال

۱. در ایالات متحده آمریکا اتانول از ذرت تولید می‌شود.

کرد که تأمین مالی مرکزی توسط دولت، پیشرفت را کند می‌کند. پس از استدلال اینکه علوم کاربردی عموماً ارزشمندتر از علوم خالص هستند، تولاک نوشت: «هیچ توجیه واقعی برای تمایل عمومی برای تحقیق محض بالاتر و بهتر از تحقیقات کاربردی وجود ندارد. از دیدگاه تولاک، نظام جوایز برای کشف‌های مهم، راه کارآمد دستیابی به آنها است.»

مقاله تولاک در سال ۱۹۶۷ منتشر شد و «هزینه‌های اجتماعی انحصار» را اندازه‌گیری کرد. این هزینه‌ها صرفاً با توجه به «مثلت زیان رفاهی»^۱ مازاد مصرف‌کننده ازدست‌رفته حاصل از محدودیت تولید انحصاری بود. مستطیل رانت انحصار به‌عنوان یک انتقال خالص از مصرف‌کنندگان به انحصارگر محسوب می‌شود. تولاک نشان داد که فرد برای به‌دست آوردن یا حفظ حق انحصاری در زمان و پول، سرمایه‌گذاری می‌کند. این سرمایه‌گذاری، اتلاف اجتماعی خالص است، زیرا برای تعیین رانت انحصاری دریافتی است و تأثیر مثبتی بر تخصیص منابع ندارد. هزینه‌های اجتماعی رانت‌جویی، زیاد است.

۴. کنت ارو (۱۹۲۱-۲۰۱۷): اقتصاددان آمریکایی که در سال ۱۹۷۲ به‌طور مشترک با جان هیکس، برای مشارکت پیشگام در نظریه تعادل عمومی و نظریه رفاه، برنده جایزه نوبل در اقتصاد شد. ارو برای تز دکتری که به‌صورت کتابی با عنوان «انتخاب اجتماعی و ارزش‌های فردی» منتشر شد معروف است. این کتاب از آثار پیشگام در انتخاب عمومی به حساب می‌آید. در این کتاب، ارو «قضیه عدم امکان» را ثابت کرد.

در قضیه عدم امکان، ارو ثابت کرد که هیچ رویه‌ای برای جمع‌زدن ترجیحات فردی وجود ندارد که بتواند تضمین کند که یک رتبه‌بندی

کامل اجتماعی برای تمام انتخاب‌های ممکن ایجاد کند و درعین حال پنج آگزیوم (اصل) معقول و منطقی را برآورده کند.^۱ ساده‌ترین مثال آن پارادوکس کندورسه است که ریاضی‌دان فرانسوی قرن هجدهم مطرح کرد.^۲

دست‌کم از زمان مارکی دو کندورسه (۱۷۸۵) به این نکته اذعان شده است که رأی‌گیری میان سه یا چند کاندیدا یا گزینه ممکن است به انتخاب ارجح‌ترین نتیجه مطلوب اکثریت منجر نشود یا ممکن است

۱. در دهه ۱۹۷۰ چندین مقاله منتشر شد که پیامدهای عدم امکان ارو را گسترش داد. ساتروایت و گیارد (۱۹۷۷) ناسازگاری رویه جمع‌زدن ترجیحات که غیردیکتاتوری باشد را نشان دادند. مقصود از آن این است که بهترین استراتژی هر فرد آشکارسازی معتقدانه ترجیحات درست است. این قضیه‌ها رابطه نزدیک میان اصل استقلال آلترناتیوهای نامرتبط و هدف داشتن یک روش جمع ترجیحات را نشان دادند که در آن افراد انگیزه‌ای برای رفتار استراتژیک ندارند. مک کلوی (۱۹۷۶) و شوفیلد (۱۹۷۸) پیامد دیگری از شکست روش برای برآوردن اصل انتقال‌پذیری را بیان کردند. هنگامی که یک روش منجر به «دوری بودن رأی‌دهی» می‌شود، امکان حرکت در هر جا از فضای موضوع وجود دارد. تنظیم‌کننده دستورکار می‌تواند از این ویژگی دوری بودن رأی‌دهی برای رهبری یک کمیته به مرجح‌ترین نتیجه تنظیم‌کننده دستورالعمل استفاده کند. قضیه‌های مک کلوی و شوفیلد نوعی پایان‌بخشیدن به عدم امکان ارو است. این تصویر بسیار منفی از ظرفیت رویه دموکراتیک برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد ترجیحات رأی‌دهندگان در یک موضوع است. تصمیمات جمعی احتمالاً دل‌خواه یا دیکتاتوری است. سواری مجانی و پنهان‌سازی استراتژیک ترجیحات فردی، روایی دموکراسی را تضعیف می‌کند. رانت‌جویان و بوروکرات‌ها نیز در «اتلاف دموکراسی» نقش دارند.

۲. پارادوکس کندورسه به ترتیب زیر است: سه کاندیدا برای یک پست وجود دارد: ب و س و پ. یک‌سوم رأی‌دهندگان آن‌ها را ب و س و پ رتبه‌بندی می‌کنند. یک‌سوم س و پ و ب رتبه‌بندی می‌کنند. یک سوم آخر پ و ب و س رتبه‌بندی می‌کنند. در این صورت، یک اکثریت ب را به س و یک اکثریت س را به پ ترجیح می‌دهند. بنابراین به نظر می‌رسد اکثریت ب را به پ ترجیح می‌دهد، اما در واقع اکثریت پ را به ب ترجیح می‌دهد.

منجر به دوری شدن رأی‌دهی^۱ شود و هیچ برنده آشکاری نداشته باشد. اما «قضیه عدم امکان ارو» نشان داد که به‌جز دیکتاتوری، هیچ مکانیسمی برای انتخاب جمعی وجود ندارد که بتواند ترجیحات افراد گوناگون را به یک تابع مطلوبیت اجتماعی تبدیل نماید. همچنین هیچ قانون انتخاباتی یافت نشده است که چه با رأی‌دهی افراد و چه با تعیین برنامه توسط کسی که نظم رأی‌دهی را کنترل می‌کند، نتوان نتایج را دست‌کاری کرد (شوگارت، ۲۰۰۸: ۳). در مقاله سال ۱۹۵۱، ارو^۲ نشان داد که در شرایط معین، یک اقتصاد رقابتی به تعادل عمومی می‌رسد یعنی تعادلی که در آن تمام بازارها در تعادل هستند.

۵. آنتونی داونز: اقتصاددان آمریکایی که تاثیرگذارترین کتاب وی «نظریه اقتصادی دموکراسی» (۱۹۵۷) است. داونز، پارادوکس رأی‌دهی را مطرح کرد و در آن ادعا کرد که عناصر مهم حیات سیاسی را می‌توان براساس نفع شخصی رأی‌دهنده توضیح داد. داونز نشان داد که در دموکراسی‌ها، توزیع کلی نظرات سیاسی، یک منحنی نرمال (زنگوله‌ای) را شکل می‌دهد که در آن اغلب رأی‌دهندگان دیدگاه‌های معتدل و میانه دارند. از نظر وی این واقعیت باعث می‌شود احزاب سیاسی در دموکراسی‌ها، مواضع مرکزی^۳ اتخاذ کنند. کتاب دیگر تاثیرگذار داونز، «درون دموکراسی» (۱۹۶۷) است. این دو کتاب داونز از متون تاثیرگذار نظریه انتخاب عمومی است. داونز ادعا کرد که اغلب رأی‌دهندگان، وقتی به کاندیدایی رأی می‌دهند اطلاعات کاملی ندارند و به همین جهت به مسائل اقتصادی مانند این پناه می‌برند که دولت چقدر باید در اقتصاد

1. voting cycle

۲. ارو یکی از شخصیت‌های برجسته اقتصاد نئوکلاسیک است. طی سال‌های ۱۹۴۶ تا ۱۹۴۹ ارو همکار تحقیقاتی کمیسیون کاولز برای تحقیق در اقتصاد بود.

3. centerist

مداخله کند؟ و چگونه احزاب این موضوع را کنترل می‌کنند. داونز دانشجوی کنت ارو بود. داونز مدلی از رأی‌دهندگان عقلانی را ارائه داد که تصمیم به نادیده گرفتن بسیاری از مسائل در انتخابات می‌گیرند.

آنتونی داونز در کتاب «نظریه اقتصادی دموکراسی» (۱۹۵۷) می‌گوید که سیاست‌مداران به دنبال کسب منصب به منظور کسب درآمد، پرستیژ و قدرت هستند که با اداره دستگاه دولتی به دست می‌آید (داونز، ۱۹۵۷: ۱۳۵-۱۳۸). تأثیر رأی هر شهروند به قدری کم است که برای وی صرف زمان برای پیدا کردن کاندیدای مناسب، عقلانی نخواهد بود. بنابراین سرمایه‌داران و لابی‌گران تأثیر و نفوذ نامتناسبی بر سیاست دارند. پنج سال بعد، داونز در کتاب «نفع عمومی: معنای آن در یک دموکراسی» (۱۹۶۲)، به انگیزه مختلط در رفتار سیاسی اذعان کرد (اورکاد و استرتون، ۱۹۹۷: ۴۱۱).

۶. منکور اولسون (۱۹۳۲-۱۹۹۸): اقتصاددان آمریکایی و استاد دانشگاه مریلند که کتاب «منطق کنش جمعی: کالاهای عمومی و نظریه گروه‌ها»^۱ (۱۹۶۵) را در زمینه انتخاب عمومی منتشر کرد. در نظر وی آن چیزی که محرک افراد برای عمل در گروه‌هاست انگیزه است. اعضای گروه‌های بزرگ طبق نفع مشترک عمل نمی‌کنند، مگر آنکه انگیزه نفع شخصی داشته باشند. درحالی‌که گروه‌های کوچک می‌توانند براساس اهداف مشترک اقدام کنند، گروه‌های بزرگ برای اهداف مشترک کار نخواهند کرد، مگر آنکه یکایک اعضا انگیزه کافی داشته باشند. در سال ۱۹۸۲ السون، قلمرو کار اولیه خود را در کتاب «ظهور و افول ملت‌ها»^۲ (۱۹۸۲) گسترش داد. در نظر السون گروه‌هایی از قبیل پنبه‌کاران، تولیدکنندگان فولاد و اتحادیه‌های کارگری، انگیزه برای شکل‌دادن

1. The logic of collective action: public goods and the theory of groups

2. The rise and decline of nations

گروه‌های لابی و تاثیرگذاری بر سیاست‌ها به نفع خود دارند. این سیاست‌های حمایت گرایانه به رشد اقتصادی لطمه می‌زند، اما از آن‌جا که منافع این سیاست‌ها متمرکز است و هزینه‌های آن‌ها در سراسر جمعیت پراکنده شده است، مقاومت عمومی اندکی نسبت به آن‌ها وجود دارد. ملت‌هایی که دچار انباشت ائتلاف‌های توزیعی می‌شوند، افول اقتصادی خواهند داشت. السون در آخرین کتاب خود با عنوان «قدرت و رفاه»^۱ میان اثرات اقتصادی انواع مختلف دولت به‌ویژه استبداد، آنارشی و دموکراسی تمایز قایل شد. از نظر السون، آنارشی تنها انگیزه سرقت و تخریب دارد، درحالی‌که مستبد انگیزه تشویق درجه‌ای از موفقیت اقتصادی دارد، زیرا انتظار دارد آن‌قدر در قدرت بماند که از آن موفقیت منتفع گردد. از این‌رو مستبد وظیفه حمایت از شهروندان و اموال آنان را انجام می‌دهد. السون «مرکز نهادی در بخش غیررسمی» را در دانشگاه مریلند پایه‌گذاری کرد. رساله دکترایی که تأثیر عمیقی روی انتخاب عمومی داشت، تز منکور السون بود که در سال ۱۹۶۵ در قالب کتاب منتشر شد.

۷. ویلیام رایکر^۲ (۱۹۲۰-۱۹۹۳): محقق آمریکایی علوم سیاسی، از نظریه‌پردازان انتخاب عمومی است. رایکر کتاب «نظریه ائتلاف‌های سیاسی» (۱۹۶۲) را منتشر نمود و «نظریه سیاسی تحقیقی»^۳ را پایه‌گذاری کرد. رایکر به خاطر بحث درباره فدرالیسم و مباحث وی در مورد «هنر تغییر دادن نتایج سیاسی بدون تغییر دادن ترجیحات افراد با تغییر دادن فرایند تصمیم‌گیری»^۴ شناخته شده است. «لیبرالیسم علیه پوپولیسم» یکی

1. Power and prosperity

2. William Riker

3. positive political theory

4. heresthetics

دیگر از کتاب‌های رایکر است. ویلیام رایکر در کتاب *نظریه ائتلاف‌های سیاسی* منطق شکل‌گیری ائتلاف را به نظریه‌ای تبدیل کرد که می‌تواند توضیح دهد که چرا «ائتلاف‌های بزرگ» حیات کوتاه‌مدت دارند. حمزه رایکر (۱۹۸۲) به «دموکراسی پوپولیستی» این ایده را مطرح کرد که روش‌های دموکراتیک می‌تواند ترجیحات فردی را به‌طور معقول جمع بزند. همچنین دموکراسی پتانسیل آشکارسازی مستقیم ترجیحات را دارد.

۸. ویلیام نiskanen^۱ (۱۹۳۳-۲۰۱۱): اقتصاددان آمریکایی از نظریه‌پردازان انتخاب عمومی است که مدت طولانی ریاست «مؤسسه کی تو»^۲ را بر عهده داشت.^۳ وی مؤلف کتاب «اقتصاد ریگانی»^۴ (۱۹۸۸) است. مهم‌ترین مشارکت نiskanen در نظریه انتخاب عمومی «مدل حداکثرسازی بودجه» است که در آن بوروکرات‌ها برای حداکثرسازی بودجه و اختیارات مؤسسه‌شان، تلاش می‌کنند. وی این مطلب را در معروف‌ترین کتاب خود «بوروکراسی و دولت نمایندگی»^۵ (۱۹۷۱) تبیین کرد که با چند مقاله دیگر وی در کتاب «بوروکراسی و اقتصاد بخش عمومی» (۱۹۹۴) مجدداً منتشر گردید. خصیصه دولت آن است که مقامات دولتی نیز مانند همه مردم منافع شخصی خودشان را دارند. نiskanen در کتاب *بوروکراسی و دولت نمایندگی* سعی داشت تا منافع و اهداف مسئولان و کارکنان ادارات دولتی را بررسی و شناسایی کند. دیوان‌سالاران دولتی به دنبال بیشینه‌سازی بودجه ادارات خود هستند،

1. William Niskanen

2. Cato Institute

۳. مؤسسه کی تو اندیشکده‌ای مدافع سیاست‌های لیبرال در آمریکا است.

4. Raganomics

5. Bureaucracy and representative government

بودجه‌ای که همراه خود قدرت، منزلت، راحتی، امنیت و مزایای دیگر به همراه می‌آورد. این افراد در امور مربوط به مقررات بودجه نسبت به قانون‌گذاران احاطه و آگاهی بیشتری دارند، چراکه در مقایسه با قانون‌گذاران جزئیات نحوه کار و وظایف ادارات خود را بهتر می‌شناسند. از طرفی زمانی که سیاست‌مداران طرح یا سیاست خاصی را به صورت علنی اعلام کرده و خود را به انجامش متعهد می‌سازند، دیوان‌سالاران از اهرم فشار برای تأمین و تصویب بودجه اجرایی آن سیاست برخوردار خواهند شد، زیرا به خوبی می‌دانند که هیچ سیاست‌مداری دلش نمی‌خواهد به خاطر ترک سیاست‌ها و طرح‌های از پیش اعلام‌شده‌اش نزد مردم سرافکنده شود. در نتیجه این روند، یک دستگاه گسترده دیوان‌سالاری پدید خواهد آمد که از آنچه رأی‌دهندگان در واقع مدنظر داشتند عظیم‌تر و ناکارآمدتر است (باتلر، ۱۳۹۱: ۳۲-۳۳).

- Buchanan, James (1986), *The constitution of economic policy*, Nobel Prize Lecture.
- Buchanan, James (2003), *Public choice: The origins and development of a research program*, center for study of public choice, George Mason University, pp.1-12 , A Summary appeared in: James Buchanan (2003), What is public choice theory? in: *Imprimus*, No.32, March, pp.1-7.
- DeGregory, Thomas (1974), *Caveat emptor, a critique of emerging paradigm of public choice*, *Administration and society*, vol.6 ,No.2, August.
- Downs, Anthoby (1957), *An economic theory of democracy*, Harper, New York.
- Grofman, Bernard; Black, Duncan (2008), *The New Palgrave Dictionary of Economics*, 2nd edition, Vol.1.
- Hill, P. J. (1999), *Public choice: A Review*, *Faith and Economics*, 34, Fall.
- Mueller, Dennis (2008), "Public choice: an introduction", in: C.K. Rowley and F. G. Schneider (eds.), *Readings in Public choice and constitutional Political Economy*, Springer.
- Orchard, Lionel; Hugh Stretton (1997), *Public choice*, *Cambridge journal of Economics*, 21.
- Quiggin, John (1987), *Egoistic rationality and public choice: A critical review of theory and evidence*, *The economic Record*, March.
- Scaff, Lawrence; Helen Ingram (1984), *Politics, policy and public choice: A critique and a proposal*, proceedings of the conference of the western political science association.

Shaw, Jane (2002), *Public Choice Theory*, The concise Encyclopedia of Economics, Liberty Fund Inc.

Shugart, William (2008), *Public Choice*, The concise encyclopedia of Economics, in: <http://www.econlib.org/cgi-bin/printcee.p/>

The Concise Encyclopedia of Economics, (2008), "James M. Buchanan", Liberty Fund Inc.

The concise encyclopedia of Economics, (2008), "Gordon Tullock", Liberty Fund Inc.

The concise encyclopedia of economics, (2008), *Kenneth Arrow*, Library Fund, Inc.

Tullock, Gordon (2008), *Public Choice*, in: The New Palgrave Dictionary of Economics.

Wright, Michael (1993), *A critique of the public choice theory, case for privatization: rethoric and realirt*, Ottawa Law Review, Vol.25, No.1.